

Onbehagen

Het goed onderhouden van internationale relaties tussen landen is belangrijk, zodat in tijden van crisis gemakkelijker beroep op elkaar gedaan kan worden. Japan heeft het afgelopen jaar bewezen dat goede relaties een belangrijk onderdeel zijn van de voorzieningszekerheid.

Door
Coby van der
Linde

De energierelaties van de EU voelen, in tegenstelling tot die van Japan, nog wat onbehaaglijk aan. Dat heeft deels te maken met de verzengende preoccupatie met zichzelf, maar ook met het grote geloof in de eigen plannen voor een snel afnemende afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. De energieboodschappen die uit de EU komen, moeten menig producerend land tot wanhoop drijven.

Japan

Na de schade aan elektriciteitscentrales door de aardbeving en tsunami en de daaropvolgende sluiting van alle kerncentrales werd snel overgeschakeld op andere energiedragers, met name LNG (vloeibaar gemaakt aardgas, red.). Deze omschakeling werd uiteraard ook geholpen door het ruime aanbod van LNG op de wereldmarkt, maar de jarenlange inspanningen van de Japanse regering in het onderhouden van

nauwe relaties met de gas- en olie-exporterende landen zorgen voor een snelle omschakeling. Uiteraard betaalde Japan hiervoor de marktprijs, maar het fluks ombuigen van stromen is toch opmerkelijk. De rol van de overheid in het verbinden van verschillende partijen kan belangrijk zijn, ook al blijft deze rol soms slechts beperkt tot bijvoorbeeld het instaan voor de afspraken van marktpartijen.

Markt en zekerheid

In de afgelopen jaren is er veel gefilosofeerd over de magie van de internationale marktwerking, die zichtbaar en onzichtbaar allerlei marktpartijen en systemen naadloos aan elkaar kan knopen. Daarbij wordt vaak vergeten dat overheden een belangrijke rol hebben in het tot stand brengen en behouden van energierelaties. Deze relaties moeten vooral standvastig zijn, zodat beide landen zich comfortabel voelen in de relatie zonder dat de eigenbelangen geweld hoeven te worden aangedaan bij een oprisping. Het is dus een zoeken naar een evenwicht tussen zekerheid van de vraag en het aanbod, zonder het contact te verliezen met de dynamiek van de internationale markt. Bovendien blijkt de energiemarkt afhankelijk van bepaalde infrastructuur, die de relatie tussen marktpartijen en landen minder vrijblijvend kan maken. Het investeren in een pijpleiding knoopt niet alleen verschillende markten, maar ook landen langdurig aan elkaar. De relaties tussen landen zullen tijdens de levensduur van de infrastructuur aan veranderingen onderhevig zijn, maar omdat

de effecten van beleidsveranderingen via de pijpleiding de ander gemakkelijk bereiken, is het zaak om goed te blijven overleggen zodat het vertrouwen in elkaar niet geschaad wordt.

EU zoekt

De EU heeft de afgelopen jaren de energierelaties danig op de proef gesteld in de communicatie richting producerende landen. De totstandkoming van de interne energiemarkt vergde zoveel interne overredingskracht dat een dialoog over de effecten op de belangen van de belangrijkste externe energieleveranciers niet paste. Vooral de exporteurs van gas waren kwetsbaar voor veranderingen in de marktordering, omdat de logica van de pijpleidingen niet gemakkelijk ongedaan kon worden gemaakt. Vervolgens bleek dat een nieuwe marktinzichting de structurele importafhankelijkheid van enkele deelmarkten nauwelijks veranderde, waardoor de druk werd opgevoerd op de externe producenten om de eigen marktinzichting aan te passen aan die van de EU. Rusland, Algerije en Noorwegen waren hier niet echt van onder de indruk. Inmiddels is de invoer van LNG gestegen, maar blijft diversificatie van de gasaanvoer op sommige EU-deelmarkten beperkt. Ook is door de grotere aanvoer van LNG de prijs nog niet gedaald naar Amerikaanse niveaus. Dat heeft natuurlijk te maken met de Amerikaanse balans van vraag en aanbod, maar ook omdat de bereidheid van Japan en andere Aziatische landen om een premie te betalen voor voorzieningszekerheid, de prijs voor LNG op de internationale markt hoger maakt dan het Amerikaanse gas. Het traditionele pijpleidingengas blijkt helemaal

niet zo duur te zijn dan eerst werd verondersteld.

EU zegt

De relaties van de Europese Unie met producerende landen worden ook beïnvloed door de onzekerheid over de langetermijnvraag. De kordate wijze waarop steeds weer de omschakeling naar een koolstofarmere economie naar voren wordt gebracht, brengt menig energie-exporteur aan het twijfelen over de investeringen in exportcapaciteit. De grafieken, waarop de vraag naar bijvoorbeeld olie en gas na 2030 behoorlijk gaat afnemen, beïnvloeden de energierelaties van vandaag. Immers, de exporterende landen zijn in grote mate afhankelijk van de inkomsten van energie-exporten. Ook in de toekomst. De EU stuurt dan soms erg verwarrende boodschappen de wereld in door enerzijds te wijzen op de grote energierevolutie die aanstaande is en tegelijkertijd min of meer stampvoetend te eisen dat landen gas committeren voor de Europese markt. Bij een bijeenkomst over de energievoorziening van een land met forse problemen ondanks de grote energiepotentie, wist een EU-vertegenwoordiger niets bij te dragen aan hoe Europa het land ging helpen met het organiseren van een betere en schonere energievoorziening in het land, maar werd wel op hoge toon geëist dat er gas onze kant op moest komen. Het aanhoren van dergelijke ondiplomatieke opmerkingen veroorzaakt een steeds groter gevoel van onbehagen over de toekomst van de Europese energiediplomatie.

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme en hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen. ■